



SLUTRAPPORT – VÄRMLANDS NYA

2017–2020

Karlstads kommun



VÄRMLANDS
PROJEKTPARAPLY 
varmlandsprojektparaply.se

VÄRMLANDS » NYA

Sammanfattning

Värmlands Nya har finansierats av Europeiska Socialfonden och 11 kommuner i Värmland har deltagit i projektet i Värmland. I projektet har 6 kommuner (Karlstad, Filipstad, Sunne, Storfors, Årjäng och Säffle) arbetat med att fler unga nyanlända, 15-24 år, klarar måluppfyllelsen och når så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar i alla ämnen. 389 ungdomar har deltagit i projektet som pågick mellan april 2017 och februari 2019. Samtliga deltagande kommuner, ovanstående kommuner samt Forshaga, Grums, Hammarö, Torsby och Kil har samverkat kring tre fokusområden: övergångar, hälsofrämjande arbete samt arbetsmarknad/interkultur.

PROJEKTETS UTMANING: Unga utrikesfödda utan gymnasieexamen är en av de grupper i samhället som står långt från arbetsmarknaden och många riskerar att hamna i långvarigt utanförskap.

PROJEKTMÅL: Utveckla och tillämpa metoder för för unga nyanlända, 15–24 år i grund- och gymnasieskola, i syfte att fler ska klara måluppfyllelsen och nå så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar.

PROJEKTETS SYFTE: Att underlätta etableringen i arbetslivet för unga nyanlända.

Framgångsfaktorer:

- *Språkstöd i olika former, t.ex. läsläsning på modersmålet, språkguidar, tolkar vid information.*
- *Interkulturell kompetens, i det dagliga mötet se alla elever som kompetenta individer.*

Mål Karlstads delprojekt:

- *Personalen har kompetens för att möta de nyanländas behov och rättigheter.*
- *Mentor tar lika stort ansvar för alla elever i undervisningsgruppen.*

Insatser:

Individ: läsläsning på modersmålet, yrkesguidning på modersmålet, prövning.

Grupp: studie- och yrkesinformation, kultur- och naturinsatser, sex- och samlevnadsundervisning, interkulturell förståelse genom teatern Stjärnlösa nätter, samhällsinformation.

Organisation: fortbildning av pedagoger inom språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, sex- och samlevnadsfortbildning.

Resultat:

De insatser vi genomfört har inneburit en stärkt självkänsla och ett ökat KASAM för målgruppen och har givit pedagogerna redskap och förståelse för elevgruppen, i syfte att möta dem på ett jämställt, inkluderande och icke-diskriminerande sätt. Av de elever som deltagit i projektet har 39% fortsatt till nationellt program och 61% till introduktionsprogram.

107 elever har deltagit i projektet på något sätt.

Projektidé och förväntade resultat

Karlstads kommun har tidigare tagit emot förhållandevis få nyanlända elever, det rörde sig om 30-50 elever/år, på några få skolor. De senaste två åren har antalet nyanlända elever stigit till närmare 300 per år och numera är samtliga skolor berörda. Flera skolor har tidigare organiserat mottagandet av nyanlända elever i förberedelseklasser. Detta har lett till att de nyanländas lärande snarare drivits av enskilda pedagoger, än varit prioriterad hos alla på skolan. Det finns behov av en ökad kompetens inom förvaltningen kring nyanländas lärande.

Sedan 2015 har Karlstad organiserat mottagandet via en mottagningsenhet som ansvarar för mottagande av nyanlända elever och organisation av förberedelseklasser. Detta har i praktiken medfört ett minskat ansvar för rektor i förhållande till styrdokumentet. Det har medfört att förberedelseklassen i vissa fall präglas av utanförskap och organiserats som ett "parallellt skolspår".

Under de senaste tre åren har vi i en process organiserat för inkludering av nyanlända i Karlstads kommuns alla skolor. Detta har inneburit att förberedelseklassernas funktion i stor utsträckning har ändrats och i vissa fall helt tagits bort. I dagsläget har nyanlända elever sin undervisning i sina klasser, med olika grad av språkligt stöd i form av exempelvis studiehandledare. Då det i denna slutrapport refereras till "klassen", handlar det således om en ordinarie klass och inte en förberedelseklass eller liknande.

Bristande kompetens gällande nyanländas rättigheter kring kartläggning av ämneskunskaper, rutiner kring prioriterad timplan samt bedömning och undervisning av behörig personal leder till att de nyanländas behov och rättigheter inte tillgodoses fullt ut. En förutsättning för en jämställd, tillgänglig och icke-diskriminerande skola är att vi upprättar rutiner och kan säkerställa att alla lärare följer de rutiner som finns.

Rektor behöver utarbeta rutiner för mottagande och organisera för att säkerställa en jämställd, tillgänglig och icke-diskriminerande undervisning för samtliga elever. Lärare behöver få utbildning och stöttning i interkulturellt förhållningssätt, samt språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt.

En avslutad gymnasieutbildning ger betydligt större chanser till etablering på arbetsmarknaden, fortsatta studier och stabila inkomster vilket bidrar till aktivt deltagande i samhällslivet. Att klara skolan är den enskilt viktigaste faktorn för barns utveckling och framtid. En aspekt som är särskilt intressant och ska följas i projektet är pojkars och flickors möjligheter till att göra val och genomföra sina studier.

Under projekttiden har vi arbetat med elever i grundskolan.

Utifrån denna problemformulering har vi arbetat fram följande två mål i vår lokala projektplan:

- **Personalen har kompetens för att möta de nyanländas behov och rättigheter.**
 - De nyanlända eleverna får genom en utökad studie- och yrkesvägledning en grundläggande kunskap om svenska skolsystemet och framtida yrkesmöjligheter.
 - Kompetensutveckling för att medvetandegöra all personal i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt.
 - Ett likvärdigt stöd för kunskapsutveckling säkerställs genom att individuella studieplaner upprättas.

- **Mentor tar lika stort ansvar för alla elever i undervisningsgruppen.**
 - Närvarosystemet används på korrekt sätt för alla elever.
 - Alla nyanlända elever har deltagit i sex- och samlevnadsundervisning och då arbetat med sin egen självbild.
 - Vi synliggör olika interkulturella perspektiv hos såväl elever som personal för att öka förståelsen för våra olikheter och likheter.

Våra lokala projektmål är en tydlig konkretisering av de mål som är uppsatta för projektet i länet:

Arbetet i spår 1 samt spår 2 syftar till det övergripande målet (långsiktig effekt):
"Att underlätta etableringen i arbetslivet för unga nyanlända kvinnor och män."

Projektmål gemensamt för spår 1 samt spår 2 är:

"Fler nyanlända ungdomar ska klara måluppfyllelsen i grund-och gymnasieskolan i Värmland och nå så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar, i alla ämnen."

Samtliga delprojekt ska genom arbete med respektive projektplaner bidra till ett för spår 1 övergripande mål:

"Nya metoder och arbetssätt för arbete med studiestöd, ökad måluppfyllelse och skolanknytning har utvecklats och tillämpats."

Arbetet med projektets mål och dess målgrupp bidrar till ökad jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering. Detta har vi gjort genom att inte se de nyanlända som en exkluderad grupp. Många av aktiviteterna har genomförts i elevernas ordinarie klasser och då har samtliga elever deltagit, inte bara de som varit inskrivna i projektet. Om vi erbjudit stöd eller aktiviteter, tex i form av läxläsning, teater, temadagar, har det erbjudits till alla elever som upplever att de har det behovet oavsett om de faller inom

ramen för projektets målgrupp eller ej. Om vi har valt att rikta särskilda insatser direkt mot målgruppen, har det varit i syftet att de skall kunna delta på motsvarande aktivitet senare, men då tillsammans med sin ordinarie grupp. Bland de elever som varit inskrivna i projektet är andelen män något högre. Detta beror på att andelen nyanlända män är högre än andelen kvinnor i kommunen. De ungdomar som anlänt utan sina vårdnadshavare är till största delen män.

Totalt har 107 ungdomar deltagit i projektet, 43 kvinnor, 64 män.



Arbetsätt/Metod

Läxläsning på modersmål

I Karlstads kommun är elever med utländsk bakgrund integrerade i den ordinarie undervisningen i hög utsträckning. De förväntas följa undervisningen på företrädevis svenska. Vissa av eleverna har en lång och gedigen skolbakgrund, medan andra har gått sporadiskt i skola eller inte alls. Trots detta är kunskapskraven de samma för dem, som de övriga i klassrummet. Många elever med en annan språklig bakgrund har också svårt att få hjälp hemma med läxor och inlämningsuppgifter. Samtidigt vet vi att språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. För att kompensera för detta, samt tillgängliggöra läxläsningen, har vi inom ramen för projektet erbjudit läxläsning på modersmålet. Läxläsningen har bedrivits på skolan, vid samma tid som de svensktalande eleverna erbjuds läxläsning på svenska. Detta har skett vid ett eller ett par tillfällen i veckan och läxläsningen har varit på språken arabiska, tagalog och cebuano. Något såväl eleven som studiehandledaren uttrycker är att detta inte bara är ett tillfälle att stötta och hjälpa till med språkliga svårigheter, det är också ett bra tillfälle att tolka kulturella skillnader, jämföra olika kulturer med varandra, samt vara ett stöd för praktiska svårigheter eleverna kan hamna i. Läxläsningstillfällena har också varit icke-diskriminerande då alla elever har varit välkomna, utan att det har föregåtts av en behovsprövning av skolan. Insatsen har genomförts med hjälp av studiehandledare från avdelningen Mångfald och integration på Barn- och ungdomsförvaltningen och varit i direkt anslutning till skoldagens slut.

Studie- och yrkesvägledning

Kunskaperna inom det svenska studie- och yrkeslivet är väldigt skiftande inom målgruppen. I februari varje år erbjuds samtliga elever i Karlstads kommun en yrkesmessa. Efter regeringsbeslut har tio dagars PRAO blivit obligatoriskt i svensk skola för år 8 och 9. Detta ledde till att vi valde att erbjuda Karlstads kommuns nyanlända elever i år 8 och 9 en extra informationsinsats inom studie- och yrkesvägledning. Innehållet för kvällen var betyg, gymnasieval, yrkesval och det svenska skolsystemet. Infokvällen genomfördes av projektledaren tillsammans med projektledaren för Karlstads kommuns yrkesmessa. För att skapa en samsyn och en gemensam förståelse kring yrkesvägar och studiemöjligheter valde vi att bjuda in de nyanlända eleverna tillsammans med deras vårdnadshavare. Inbjudan skedde i form av att ett erbjudande skickades till ansvariga rektorer, där vikten av att delta vid mötet poängterades. Anmälan och kontakt mellan vårdnadshavare/elever och projektledare sköttes därefter genom SMS. Informationen hölls på Barn- och ungdomsförvaltningen. För att tillgängliggöra informationen bjöds tolkar in på åtta olika språk. De som deltog vid informationen organiserades i grupper där tolkar var centralt placerade i respektive grupp.

Studiehandledning under Yrkesmässan

Kunskaperna inom det svenska studie- och yrkeslivet är väldigt skiftande inom målgruppen. I februari erbjuds samtliga elever i Karlstads kommun en yrkesmessa. Just målgruppen nyanlända kan behöva riktat stöd i form av språkstöd för att tillgodogöra sig kunskapen. För att tillgängliggöra informationen under mässan, knöts därför en rad så kallade studiehandledare till mässan. Dessa stod i entrén, tydligt markerade att de var språkguiden och vilka språk de tolkade till och tog emot eleverna då de kom in på mässan. De följde dem runt, tolkade och förklarade vad olika yrken innebär och vilka studier som krävs för att bli just det som eleverna är intresserade av. Att möta olika yrkesgrupper och kunna kommunicera med dem på sitt starkaste språk är en förutsättning för att stärka tilliten till sin egen förmåga och kompetens och tillgängliggör också en jämlik studie- och yrkesvägledning. Att samordna insatsen på det här sättet resulterade också i att en likvärdig information erbjöds alla elever, oavsett vilken klass eller skola eleven gick på. Denna insats har kommit till stånd genom ett nära samarbete med avdelningen Mångfald och integration inom Barn- och ungdomsförvaltningen.

Prövning i anslutning till sommarskolan

Sommarskolan är till för elever som vill få undervisning under sommaren i ett eller två ämnen. Elever i år 8 och 9, samt alla elever som läser grundskolekurs inom Introduktionsprogrammen erbjuds plats på sommarskolan. Sommarskolan är ett koncept som har funnits i Karlstad i flera år, men genom Värmlands Nya har det funnits möjligheter att utveckla verksamheten ytterligare. Exempelvis har det erbjudits prövning i sv/svA, engelska och matematik, de kärnämnen som krävs för att kunna gå vidare till ett nationellt program. En prövning innebär att samtliga kunskapskrav inom ett ämne skall prövas. Grunden i prövningen har varit nationella prov. Dessa har kompletterats med ytterligare material för att alla kunskapskrav skall kunna uppvisas. Prövningarna samordnades till en grundskola i kommunen.

Kulturaktiviteter

I en kontext där språket i vissa fall är ett hinder för inkludering, behöver man söka andra former för att uttrycka sig och uppleva. En sådan arena är kulturen. Genom skapande i olika former ges elever möjlighet att bearbeta, uttrycka sig och hitta likheter mellan varandra. Genom Värmlands Nya har eleverna som deltagit vid sommarskolan erbjudits flera olika möjligheter till kulturellt skapande. De har besökt Lars Lerin museum för att sedan, under ledning av en konstpedagog, skapa i akvarell. De har arbetat med improviserad teater och provat på olika typer av dans, för att bara nämna något. Genom att erbjuda en palett av olika aktiviteter är också vår förhoppning att skapa kontaktytor och en kunskap om föreningslivet som kan leda till en fördjupning inom någon kulturaktivitet och därigenom en rikare fritid.

Insatserna har inneburit ett komplement till idrottsrörelsen som också spelar en stor och viktig roll, inte minst inom inkluderingen av nyanlända. Insatserna har krävt ett nära samarbete med kulturaktörer i närområdet och har i vissa fall organiserats genom Kulturskolan i Karlstad.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt

Under 2018/2019 intensifierades arbetet med språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt på alla skolor i Karlstads kommun. Att som pedagog arbeta språk- och kunskapsutvecklande är gynnsamt för elever i allmänhet, men har visat sig särskilt viktigt för elever med annat modersmål och flerspråkiga elever. Förhållningssättet grundar sig i att man arbetar språkstärkande och med nytt kunskapsstoff parallellt, något som enligt forskning visat ha goda resultat på måluppfyllelsen. Läsåret startade upp med en gemensam kick-off för alla pedagoger från skolan där språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt var temat för dagen. Därefter har pedagogerna fördjupat sin förståelse och kompetens inom förhållningssättet utifrån sina egna ämnen. Dessa så kallade ämnesnätverk har letts av kommunens förstelärare i respektive ämne. Att arbeta språkutvecklande i alla ämnen togs emot på olika sätt hos olika pedagoger. Vissa, företrädesvis pedagoger inom språk, brinner för frågan, medan andra ställer sig mer kritiska till att arbeta med språk och begrepp inom exempelvis SO, NO eller matematik.

Språkstärkande insatser genom Naturskolan

Att komma till ett nytt land kan vara skrämmande på många olika sätt. Allt är nytt. Som nyanländ behöver man förhålla sig till ett nytt språk, ett nytt samhälle och en natur som inte bara är tillgänglig utan som du också förväntas ta del av. Få länder är så naturorienterade som Sverige, där svampkorgar och sommarstugor på Facebook är en norm snarare än ett exotiskt inslag. Genom Karlstads Naturskola kan förskolor och skolor boka in aktiviteter som baseras på olika upplevelser i samhälle eller natur. Karlstads Naturskola har ett brett utbud, men där kärnan är "att lära in ute" och alltid med en tydlig koppling till skolans läroplan. Vi vet att det är lättare att ta tillvara på elevernas förmågor utomhus. Forskning visar också att valet av plats förstärker lärandet. Genom att då och då förlägga undervisningen utanför klassrummet förankrar Naturskolan teorin i verkligheten och sätter den i ett sammanhang. Därifrån är det lättare att jobba vidare utifrån helheter. Naturskolan har funnits i Karlstad i över 30 år. Värmlands Nya har inneburit ett ökat fokus på de språkliga delarna i naturupplevelsen, med särskilt fokus på de nyanlända eleverna.

Att lära in i autentiska miljöer är något vi ser att våra nyanlända elever behöver och med hjälp av Karlstads Naturskola är det möjligt. I sina möten med eleverna arbetar pedagogerna språk- och kunskapsutvecklande. Att som pedagog ha ett språk- och kunskapsutvecklande förhållningssätt till undervisningen innebär att tillgängliggöra undervisningen för såväl nyanlända, som språksvaga elever i skolan. Att som elev få möjlighet att nyttja alla sina

språkliga resurser samt ges nycklar att erövra det svenska språket är en förutsättning för allt lärande. Otaliga elever vittnar om att förhållningssättet inte bara är identitetsbekräftande utan också möjliggör en god kognitiv utveckling. Människor som inte får utforska och upptäcka sin omvärld tappar nyfikenheten.

De nyanlända eleverna var med Naturskolan två heldagar med lite olika syften. Dagarna följdes sedan upp med två dagar då de nyanlända eleverna träffade Naturskolan igen, men då tillsammans med sina ordinarie klasser. En dag ägnades åt miljö och hållbarhet, då eleverna fick fördjupa sig i sopsortering och återvinning. De åkte på studiebesök till reningsverket och de pratade om naturen som en resurs att ta vara på och ta hand om. Vid det andra heldagstillfället hade de fokus på is. För flera var is och snö något nytt då de kom till Sverige. Dagen började med grundläggande iskunskap och säkerhet. Eleverna fick därefter hjälpas åt att såga upp en vak som de under ledning av personalen från Naturskolan fick lära sig att rädda varandra ur. För att knyta insatsen till olika samhällsinstanser hade också räddningstjänsten möjlighet att komma förbi med en brandbil och berätta om sin verksamhet, där räddning ur isvak är en av dem. Dagen avslutades med pimpelfiske.

Riktade insatser inom sex- och samlevnadsundervisning/barnkonventionen

Majoriteten av den stora andelen nyanlända elever kommer från samhällen där barnkonventionen inte är etablerad och där informationen om sex- och samlevnad är begränsad eller obefintlig. Många av dem har varit på flykt under flera år eller levt som flyktingar i andra länder, vilket har inneburit ett avbrott från en regelbunden skolgång samt vardag. I och med detta kan vi förmoda att många av dem inte har fått undervisning i sex- och samlevnad, vilket gör att behovet är stort och kunskaperna är ofta efterfrågade. Ämnesundervisningen som sker i skolorna baseras på en svensk kontext och där lärarna förutsätter att eleverna har fått kontinuerlig information genom åren. För den nyanlända eleven kan detta innebära att denne inte kan tillgodose sig undervisningen i och med att de oftast kommer in mitt i grundskolan. Utifrån detta behöver nyanlända elever mer explicit undervisning i sex- och samlevnad för att de ska förstå det svenska samhället, med våra normer och våra lagstiftningar om allas lika rättigheter. Det är av stor vikt att vi som pedagoger tar hänsyn till elevernas olika skolbakgrund, kulturella bakgrund och vilka språkliga kunskaper de har. Genom att ta hänsyn till elevernas olika bakgrunder och behov skapar vi en sexualundervisning på ett inkluderande och icke-diskriminerande vis.

På en skola genomfördes insatsen från december till januari, med en heldag i veckan. Totalt två halvdagar och fem heldagar. En elevgrupp valdes ut av specialpedagog och undervisande språklärare. Eleverna definierades som nyanlända, där någon elev var ny i Sverige sedan en månad och några elever hade varit i Sverige upp till tre år. I och med att det fanns ett flertal elever som var väldigt nya i språket deltog en tolk i arabiska varje tillfälle.

Undervisningen genomfördes med hela gruppen majoriteten av tiden, vid två tillfällen delades gruppen utifrån kön. Detta vid de laborativa momenten, samt introduktion av vissa ämnen där frågeställningarna går isär utifrån kön. Exempel på sådana ämnen är menstruation och porr, där eleverna har olika kunskaper och erfarenheter av frågan. De undervisningsområden som ingick i satsningen var: barnkonventionen, anatomi, pubertet, sexuell hälsa, porr, jämställdhet, normer och värden.

Konceptet, som går under beteckningen KännDigSjäl, har funnits i Karlstad under flera år, men genom Värmlands Nya har det kunnat utvecklas och spridas ytterligare.



Ord och begreppsstöd

Parallellt med detta skapades också begreppsstöd inom sex- och samlevnad på Pedagog Värmland. Där finns en lång rad ord inom ämnesområdet, översatt till flera språk, med bildstöd och förklaringar på svenska. Intentionen var att även få möjlighet att få det uppläst, men då uppläsningen blev otydlig på flera språk valdes den funktionen bort. Pedagog Värmlands hemsida är öppet för alla att använda och är ett helt fritt hjälpmedel. Pedagog Värmland har utvecklat Skolord under flera års tid, men Värmlands Nya och insatsen kring KännDigSjäl riktade fokus mot begrepp inom sex- och samlevnad.

<https://pedagogvarmland.se/skolord/sexochsamlevnad>

Interkulturella frågeställningar

Alla elever i år 9 bjöds in till föreställningen Stjärnlösa nätter, baserad på Arkan Asaads bok med samma namn. Föreställningen beskriver hur det kan vara att leva i en hederskontext. Huvudpersonen är Amàr, en 19-årig kille som mot sin vilja tvingas gifta sig med sin kusin. Det finns flera olika målsättningar med insatsen. Om man som ung, lever i en hederskultur är förhoppningen att man känner att man inte är ensam men också att det finns vägar ut. Om man inte lever i en hederskultur kan teaterföreställningen ge ett utvidgat synsätt och en ökad interkulturell förståelse. Genom att erbjuda eleverna en gemensam upplevelse i form av teater, film eller text ges den kunskap som krävs för att eleverna därefter, genom diskussion och bearbetning, skall kunna fördjupa sin interkulturella förståelse.

Livskunskap

Slutet av ett skolår innebär många olika tankar för våra elever. Vart ska jag ta vägen efter sommaren? Räcker mina betyg? Vem är jag när gruppen jag tillhör splittras? Men det kan också vara tankar inför en stundande resa till hemlandet. Vi vet att en del elever som reser till hemlandet aldrig kommer tillbaka, utan blir bortgifta. Med dessa tankar i ryggen arrangerade vi två Temadagarna under titeln "Framtidshopp". Dagarna genomfördes 15/5 och 17/5 och flera intresseorganisationer och personal från kommunen var inbjudna och deltog under dagen. Klassvis besökte eleverna olika lektioner med olika innehåll, men under samma tema. Brottsofferjouren, ungdomsmottagningen och första linjen fanns representerade under dagarna. Dessutom höll Naturskolan, KännDigSjälv, Avdelningen för nyanlända och Rädda Barnen i lektionspass. Innehållet under passen var följande:

KännDigSjälv: Kärlek, sex, samtycke och rätten att välja vem man blir kär i.

Rädda Barnen: Barns rättigheter är fokus på Rädda Barnens station. Diskussioner, värderingsövningar och praktiskt arbete utifrån Barnkonventionen.

Galaxen (AFN): Drömmar och visioner Viktigt att drömma stort och att ha visioner. Här får eleverna bland annat arbeta i grupper. Inte så stort fokus på yrkesval och gymnasieval, utan mer tänka fritt. Ungdomarna är vårt framtidshopp. Vad skulle de göra om de satt i en position att förändra världen?

Naturskolan: Ett rörelseorienterat pass där fokus är Friluftslivet som rekreation.

Ett likvärdigt närvarosystem

Skolnärvaroprojektet är ett samverkansprojekt i Karlstad kommun. Projektet ska arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande för att minska skolfrånvaro och dess negativa konsekvenser på kort och lång sikt. Projektet är förvaltningsövergripande mellan Barn och ungdomsförvaltningen, Gymnasieförvaltningen och Arbetsmarknads- och socialförvaltningen.

Värmlands Nya har samverkat med Skolnärvaroprojektet i Karlstads kommun för att utveckla registrering av närvaro så att det bättre passar nyanlända elever samt elever som är placerade i särskilda undervisningsgrupper. Förutsättningar för att registreringen ska fungera kräver ett användarvänligt närvarorapporteringsystem.

Projektledarträffar

Som projektledare kan man ibland känna sig ensam i sin roll att driva en utvecklingsprocess. Att då ges möjlighet att möta andra i en liknande situation och spegla sig i deras erfarenheter och upplevelser är oerhört viktigt och har givit mycket. Detta har inte minst varit viktigt då det handlar om att värdera sin egen insats i förhållande till målet. I Karlstad har vi redan från början haft ett väldigt tydligt implementeringsfokus. Projektledaren har haft en mer övergripande och organisatorisk funktion. Vi har skruvat på redan befintliga resurser för att uppnå ett så gott och hållbart resultat som möjligt. Detta har skiljt Karlstad från de övriga kommunerna i projektet, där projektledaren i större utsträckning haft rollen som aktiv utförare av många av de insatser som genomförts. Då det handlar om att mötas och diskutera vad som ger störst utdelning i förlängningen, har projektledarträffarna varit ovärderliga.

Föreläsningar och utvecklingsarbete genom Spår 2

De föreläsningar vi erbjudit inom spår 2 har varit välbesökta och uppskattade. Innehållet på föreläsningarna har varit anpassade efter de behov som har funnits, så som till exempel nya gymnasielagen och skolverkets föreläsning om förstärkt vägledning för nyanlända. Föreläsningarna har genomsyrats av ett interkulturellt förhållningssätt och förhoppningen är att detta leder till ett förändrat bemötande av nyanlända elever. Föreläsningarna i sig har också erbjudit en plattform för att mötas över kommungränserna.

Styrgruppsarbete

Karlstads kommuns styrgrupp har representerats av rektorer, chef för mottagningsenheten/SYV och chef för kvalitets- och utvecklingsavdelningen på Barn- och ungdomsförvaltningen. Under det inledande analysarbetet deltog två rektorsrepresentanter. Dessa valde senare att kliva åt sidan, för att istället överlåta sina platser åt de rektorer som arbetar på våra båda projektskolor. Arbetet har inriktats mot dessa två projektskolor under hela projekttiden. På så sätt har resultat kontinuerligt kunnat följas upp, utvärderas och också jämföras mot andra insatser som har genomförts tidigare under projekttiden, allt i riktning mot projektmålen.

Projektets resultat, mål och indikatorer

Personalen har kompetens för att möta de nyanländas behov och rättigheter.

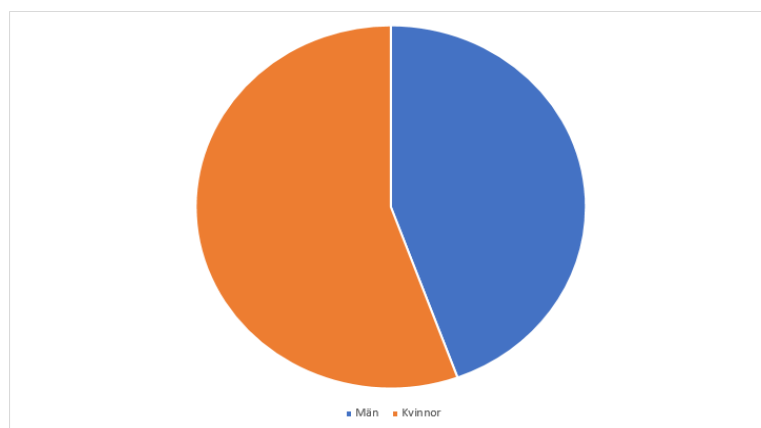
- *De nyanlända eleverna får genom en utökad studie- och yrkesvägledning en grundläggande kunskap om svenska skolsystemet och framtida yrkesmöjligheter.*

Vid föräldramöte inom studie- och yrkesvägledning var deltagarantalet ca 70 personer. Utifrån de frågor som lyftes under informationen av såväl elever som vårdnadshavare, kan man dra slutsatsen att kunskapen inom studie- och yrkesval inom såväl målgruppen, som hos målgruppens vårdnadshavare är särskilt låg. Frågor av typen "Vad kostar det att gå på gymnasiet?" eller "Vilken är den bästa gymnasieskolan?" kunde bemötas och diskuteras. Flertalet vårdnadshavare har förhoppningar om att deras företrädelsevis söner, men även döttrar, skall arbeta som läkare, ingenjörer eller arkitekter. Att kunna försörja sig som exempelvis undersköterska i Sverige är främmande och okänt för flera av dem. Om hela eller delar av de nyanländas familjer finns kvar i ursprungslandet finns också en förväntan om att "skicka hem pengar", vilket kan öka kraven om att ha ett välbetalt arbete. Detta sammantaget gör att vi drar följande slutsatser: ser ett **stort behov av extrainsatser inom studie och yrkesvägledning för målgruppen** och en plan för detta är framtagen. Insatsen var mycket välbesökt och uppskattad. Man kan anta att eleverna kände en **större valkompetens och en större förståelse för det svenska skolsystemet** efter insatsen. Vi upplevde också att **vårdnadshavarna kände en större förtroenhet med de studie- och yrkesvägar som är möjliga i Sverige.**

Följande framgångsfaktorer har identifierats vid den här typen av möten:

- Stor **interkulturell kompetens**, vilket till exempel kan innebära att man behöver ha förståelse för att ett yrke kan bära på olika status i olika delar av världen, men också innebära olika inkomst. Ett yrke som man kan försörja sig på i Sverige, behöver inte innebära detsamma i andra delar av världen.
 - Att ha **tillgång till språkliga resurser** är centralt. Tolkar eller studievägledare kan fungera som, inte bara språkliga tolkar, utan också kulturella tolkar. Att ta hjälp av tolkar innebär också att samtalet blir mer jämlikt och tillgängligt för alla parter.
 - **Hur inbjudan utformas till ett informationsmöte**. Viktigt är att inbjudan är kort till sin utformning och fokuserar på det allra mest relevanta. En extra notering kan med fördel läggas till, där man poängterar det viktiga i att de deltar.
 - Att därefter ha **kontakt via SMS** har varit en framgångsfaktor. Där har vårdnadshavare kunnat meddela vilka språk de önskar tolk till, samt namn på de som deltar. Att skriva kort, samt att slippa ringa och prata i telefon kan vi se är en fördel i kontakten. Allt för att tillgängliggöra så långt som möjligt.
- *Att engagera studiehandledare som språkguider vid besöket på yrkesmässan gav ett gott resultat.*

18 ungdomar som kunde skrivas in i projektet nyttjade insatsen. 8 kvinnor och 10 män. Elever som var yngre eller saknade uppehållstillstånd uppskattade också insatsen och de var uppskattningsvis lika många till antalet.



Studiehandledning vid Yrkesmässan

Insatsen var mycket lyckad såväl från elevernas-, som språkguidernas sida. "Jag förstod så mycket mer, när jag fick saker förklarade för mig. Nu vet jag att jag vill bli skogsarbetare!", var en elevkommentar efter mässan. Även studiehandledarna var nöjda med den utökade

arbetsuppgiften som de fick i form av språkguider. De beskrev att de kände att de kom till nytta för så många fler elever och de växte med uppgiften.

Insatsen kan tyckas enkel, men för unga nyanlända i Karlstads kommun innebär insatsen stor skillnad. Från att studiehandledningen tidigare år varit knuten till enskilda elever på mässan, medan andra blivit utan, är istället **studiehandledningen nu tillgänglig för alla elever som har det behovet. Insatsen i sig har inte inneburit några extra kostnader, utan snarare en effektivisering av kompetens vilket inneburit en större likvärdighet mellan skolor och individer.** Ett förbättringsområde inför kommande mässor är att studiehandledare ibland inte visste vilka elever som talade deras språk, så några elever "missades" i entrén. Detta kan avhjälpas med ytterligare information ut till skolorna om organisationsförändringen och en ännu tydligare uppmärkning av vilka språkguiderna är och vilka språk de tolkar till. Tankar diskuteras om att hålla föräldramötet på just Yrkesmässan kvällen innan mässdagen, för att förtydliga ytterligare vilka olika yrkeskategorier som finns och på plats diskutera vilka studievägar man kan ta för att nå dit. Ansvar för organisation och genomförande har fortsättningsvis Barn- och ungdomsförvaltningens SYV-samordnare.

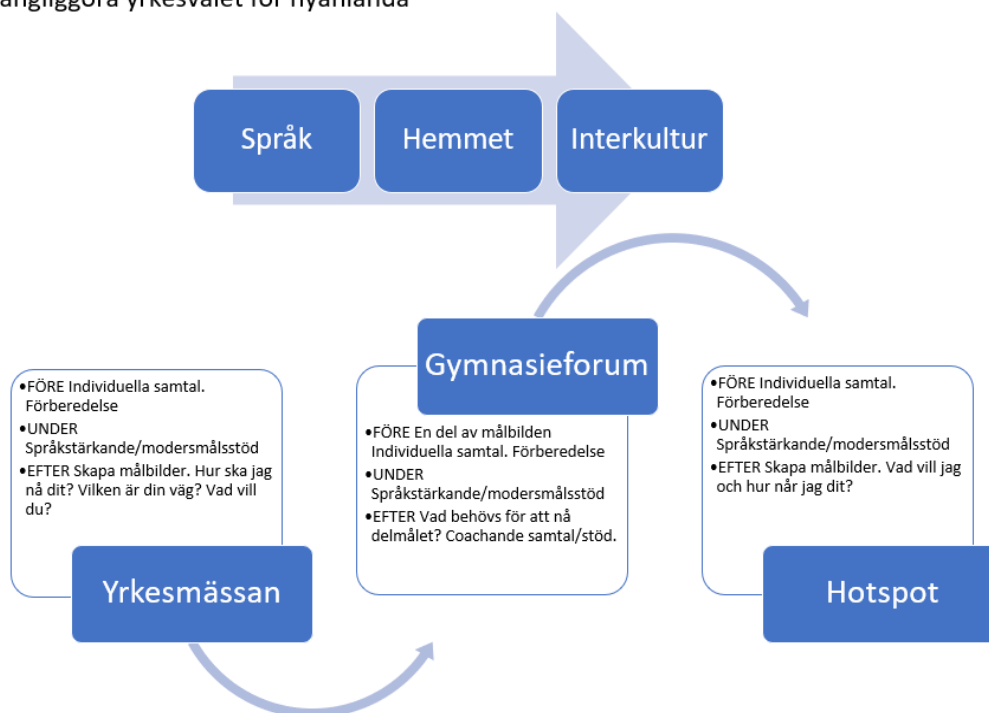
Implementering:

- ❖ Språkguider är numer en del av Yrkesmässans organisation.
- ❖ Informationsträffen kommer fortsättningsvis att organiseras av BUFs SYV-samordnare.

Fortsatt utvecklingsarbete:

- ❖ Fortsatt utveckling av studie- och yrkesvägledningen så att det löper som en tydlig röd tråd, mellan de riktade insatser som genomförs inom Barn- och ungdomsförvaltningen/gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen/Karlstads universitet:

Tillgängliggöra yrkesvalet för nyanlända



- *Kompetensutveckling för att medvetandegöra all personal i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt.*

Stöd i hur man kan arbeta språk- och kunskapsutvecklande ges av mottagningsenheten inom Barn- och ungdomsförvaltningen och nyttjas främst av förskolor och skolor med stor andel nyanlända elever eller elever med ett annat modersmål. Insats ca 800 pedagoger deltog vid SKUA-kickoff. Ungefär 250 pedagoger, från alla Karlstads högstadieskolor samt flera låg- och mellanstadieskolor, fortsatte att fördjupa sina kunskaper i ämnesnätverk. Dessa nätverk leddes av kommunens förstelärare. Riktade insatser inom språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt har genomförts och fortsätter genomföras inom kommunen. Dessa insatser drivs vidare av mottagningsenheten på Barn- och ungdomsförvaltningen.

Som ett komplement till detta utarbetade Värmlands Nya, i samarbete med Karlstads Naturskola ett tema där språket var i fokus. Temat utprovades av åtta elever (5 män och 3 kvinnor), där sex av dem var inskrivna i projektet. Eleverna upplevde dagarna som givande och nya insikter och kunskaper kom upp till ytan. Nya ord och begrepp kunde läras in i sitt rätta element och genom att eleverna träffade Naturskolan utan sin klass först kunde en förförståelse och en igenkänning skapas. Något som pedagogerna på Naturskolan kunde nyttja vid det andra mötet, i syfte att lyfta eleverna som goda förebilder. Framgångsfaktorer inom den här insatsen är att pedagogerna som leder insatsen har god kunskap om alla elevers olika förutsättningar och att de anpassar material och pedagogiska förklaringsmodeller efter var eleverna befinner sig kunskapsmässigt. En tydlig framgångsfaktor är att ta hjälp av den miljö de vistas i. Det är viktigt att visa och förtydliga genom att använda sig av det de har runt sig. På så vis blir undervisningen autentisk och "på riktigt". Genom att nyttja miljön för att förstärka undervisningen kunde språkliga barriärer överbyggas och leda till ökad förståelse. Då Karlstads Naturskola exempelvis pratade om is, visade de på isen och då eleverna borrade hål i isen, förtydligade pedagogerna genom att upprepa ordet "borra" flera gånger. Trots att eleverna var informerade om att de skulle tillbringa en hel dag utomhus, var inte alla klädda för utomhusvistelse. Att vara extra tydlig innan kan ha avhjälpt detta. I vårt fall hade vi med extra täckjackor och vantar som de fick låna. Eleverna informerades också innan om att en brandbil skulle komma. Något som är viktigt, då det inte är ovanligt



att polis och annan "blåjuspersonal" kan representera något helt annat i elevernas ursprungsländer än vi är vana i Sverige.

KännDigSjälv-materialet är utformat med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt som grund. Att utgå från ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt även i KännDigSjälv-lådorna gör att arbetsmaterialet blir tillgängligt för målgruppen och var ett självklart val. En kombination av bildstöd och nya begrepp gör att eleverna får stöd mot ett mer utvecklat ordförråd, vilket leder till ett mer nyanserat språk. Detta har visat sig inte minst genom elevernas deltagande. Tydligheten i den pedagogiska strukturen har gjort att eleverna direkt har förstått vad man pratar om och de har också kunnat använda de rätta orden. Frågor och funderingar har snarare rört det svenska samhället och kulturella skillnader, än specifika begrepp. Detta har visat att stödstrukturer i olika former har varit nödvändigt för att eleverna skall kunna ta till sig informationen.

Det finns också en tydlig tanke med att materialet inte innehåller skrivuppgifter. Dessa skulle snarare kunna vara ett hinder för elevernas utveckling än ett stöd för dem. Samtliga övningar är i diskussionsform, med undantag för någon enstaka övning där eleverna ombeds färglägga en bild. Elevgruppen är väldigt heterogen, vissa elever har bara varit en väldigt kort tid i Sverige och deras kunskaper i språket är väldigt begränsad, andra har en gedigen skolbakgrund och har såväl språkliga kunskaper som kunskaper inom anatomi och i barnkonventionen. Upplevelsen vid genomförandet är att genom att ta bort alla skrivmoment vid utformandet av lektionsmaterialet har fler ungdomar blivit inkluderade. Flera elever som annars inte hade kunnat delta, har genom det stöd och stimulans som utbildningsmaterialet erbjuder kunnat delta på sina egna villkor i muntlig form. "Eleverna deltar aktivt i alla övningar, trots att vissa finner dem tabu", uttrycker Lina Österman – projektmedarbetare.

Vid sista tillfället genomfördes en skriftlig utvärdering. Det framkom där att flertalet av eleverna var nöjda med insatsen. De uttryckte att ämnet intresserade dem, men det hade också tagits upp sådant som de tyckte var besvärande, så som exempelvis sex. Eleverna fick möjlighet att skriva på valfritt språk vid undersökningen och där många valde att skriva på svenska.

"Jag visste inte vad homosexuell var innan jag kom till Sverige"

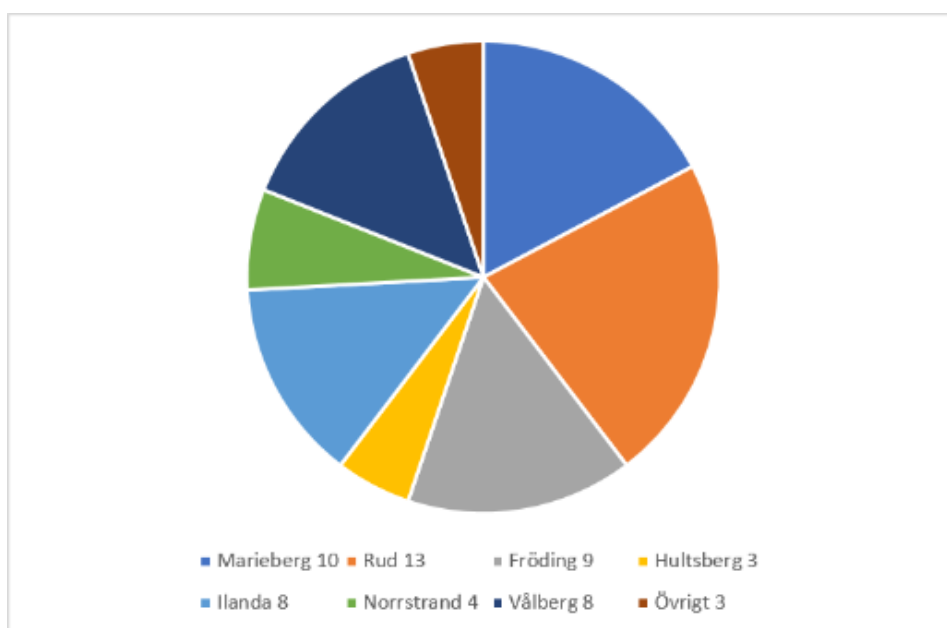
15-årig nyanländ flicka.

VÄRMLANDS » NYA

För att kunna förankra materialet i verksamheterna och skapa goda förutsättningar för pedagogerna i klassrummet, men också för att borga för ett fortsatt arbete i form av nätverk inom ämnet, har alla pedagoger på högstadieskolorna i Karlstads kommun bjudits in till en utbildningsdag. Samtliga rektorer tackade ja till inbjudan och deras pedagoger deltog, utom en skola som valde att genomföra utbildningen under våren istället. Sex utbildningstillfällen genomfördes under oktober och november.

Genomgående var alla pedagoger väldigt nöjda med utbildningsdagen. "Äntligen tas detta ämne på allvar och inkluderar alla elever", var ett utlåtande från en deltagande pedagog. Genom att förse skolorna med utbildningsmaterial, samt utbilda intresserade nyckelpedagoger i handhavandet av materialet kan insatsen ses som implementerad. Ett samverkansnätverk har skapats, där man över kommungränserna har möjlighet att fördjupa sina kunskaper inom ämnet och resonera kring pedagogiska utmaningar. Detta är också ett sätt att få insatsen att leva vidare och spridas till andra.

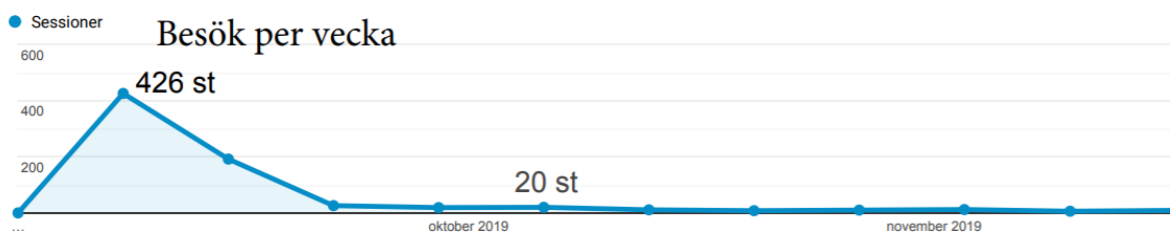
Totalt utbildades 58 pedagoger i materialet i Karlstads kommun, fördelat på följande skolor:



VÄRMLANDS » NYA

Sedan starten för Skolord inom sex- och samlevnad, 1 september 2019, har listan med Skolord använts 739 gånger. Flest användare var det den första veckan, som det brukar bli när ett nytt ämnesområde läggs till på Skolord. Därefter har materialet använts 10-20 gånger per vecka, vilket är väldigt likt användandet av de andra ämnesorden.

- | | | | | |
|---|--|---|-----------------------------------|--|
| <input checked="" type="checkbox"/> Svenska | <input type="checkbox"/> Bosniska | <input checked="" type="checkbox"/> Kroatiska | <input type="checkbox"/> Ryska | <input checked="" type="checkbox"/> Somali |
| <input checked="" type="checkbox"/> Arabiska (standard) | <input type="checkbox"/> Dari | <input checked="" type="checkbox"/> Kurdiska (kurmanji) | <input type="checkbox"/> Serbiska | <input checked="" type="checkbox"/> Tyska |
| <input checked="" type="checkbox"/> Bilder | <input checked="" type="checkbox"/> Förklaring Svenska | <input type="checkbox"/> Norska | | |



Implementering:

- ❖ I det avseendet att kunskaperna kring språk- och kunskapsutvecklande har ökat ute på enheterna samt att det finns en stödorganisation kring de nyanländas lärande som är fritt för enheterna att nyttja kan insatsen anses som implementerad.
- ❖ Insatser genom Naturskolan med språkligt fokus erbjuds till alla skolor i Karlstads kommun och är fritt att boka för alla förskolor och skolor som är intresserade.
- ❖ Representanter från högstadieskolor i Karlstads kommun har blivit utbildade i sex- och samlevnad, samt fått material till sin skola för att driva undervisningen vidare i klassrummet. Arbetet i länet stöds av det nybildade nätverket inom KännDigSjälv.
- ❖ Skolord på Pedagog Värmland finns som en öppen resurs för alla att använda. I arbetet med sex- och samlevnad mot nyanlända elever i Sveriges skolor, kan med fördel Skolord användas. där de kan översätta specifika ord inom området, som ett stöd för eleverna.

Fortsatt utvecklingsarbete:

- ❖ Även vuxenutbildningen samt särskolan har visat intresse för KännDigSjälv och vill gärna delta om utbildningsmaterialet skall utvecklas för att matcha särskilt deras målgrupp ännu bättre i framtiden.

- *Ett likvärdigt stöd för kunskapsutveckling säkerställs genom att individuella studieplaner upprättas.*

Individuella studieplaner - För att kunna följa och utvärdera en elevs kunskapsutvecklings i skolan, behöver kunskaper, stödbehov och insatser dokumenteras. Detta var något som styrgruppen i Värmlands Nya i Karlstad tidigt lyfte upp som ett prioriterat område inom projektet. Kort därefter fattade regeringen ett beslut som satte fingret på precis det här problemområdet. Ett beslut fattades om att individuella studieplaner skall upprättas för alla nyanlända elever, senast två månader efter att de tagits emot i skolan.

VÄRMLANDS » NYA

Skolan ska upprätta en individuell studieplan för nyanlända elever som tas emot i högstadiet i grundskolan eller specialskolan och som har fått sina kunskaper bedömda. Den individuella studieplanen ska upprättas senast två månader efter att eleven tagits emot i skolan. Det är lämpligt att skolan gör det i samband med den inledande bedömningen.

Skolan upprättar studieplanen i samarbete med studie- och yrkesvägledaren och om det behövs med elevhälsan. Planen ska ses över löpande utifrån nya bedömningar av den nyanlända elevens ämneskunskaper. Det är viktigt att skolan har rutiner för hur den individuella studieplanen ska följa med eleven om hen börjar vid en annan skola eller utbildning.

Källa: 3 kapitlet 12 g § skollagen.

I Karlstads kommun har vi uppfyllt den nya lagstiftningen genom att mottagningsenheten, som är den första enheten som möter den nyanlända eleven och dennes familj, börjar fylla i den individuella studieplanen i samband med kartläggningssamtalet (kartläggning 1+2) med eleven. Studieplanen lämnas sedan över till mottagande skola och personal från mottagningsenheten poängterar att skolorna löpande skall dokumentera studieresultat och genomförda insatser. För att kompetensutveckla rektorer och pedagoger kring mottagande av nyanlända elever har mottagningsenheten även anordnat work-shops inom ämnet. Intresset har varit stort och såväl rektor som pedagogrepresentanter har deltagit, från i princip alla skolor i Karlstads kommun. Insatsen har varit mycket uppskattad.

Kartläggning steg 1 och 2 är obligatoriska att genomföra, men det finns också ämneskartläggningar i respektive ämne, kartläggning steg 3. Tanken med dessa är att de skall genomföras ute på mottagande skola, av den pedagog som sedan skall undervisa eleven i ämnet. Många pedagoger har dock tidigare upplevt att de haft tidsbrist och har av den anledningen inte satts sig in i ämneskartläggningarna. Fokus hos pedagogerna börjar dock ändras nu, från insatser kring mottagandet av nyanlända till nyanländas lärande. En positiv utveckling, som tyder på att fortbildningsinsatser i form av work-shops och insatser inom till exempel språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt har givit pedagogerna de verktyg de behöver för att känna sig så stärkta i sin pedagogroll att de är redo för nästa steg. Flyktingvågen 2015 har varit en utmaning för hela samhället, inte minst för skolan. Det är, och har varit, en lärandeprocess men där vi idag i Karlstads kommun har kommit en bra bit på väg. Alla rutiner för mottagandet av nyanlända är nu implementerade och pedagogerna har de erfarenheter och kompetens för att fördjupa sig i lärandet för nyanlända. Pedagogerna är nu till exempel själva intresserade av att lära sig mer om ämneskartläggningarna för att kunna forma en så god undervisning som möjligt för våra nyanlända elever. Mottagningsenheten kommer därför handleda en grupp pedagoger på en skola hur man kan genomföra ämneskartläggningar. De börjar på en högstadieskola i kommunen och börjar fördjupa sig i ett ämne (SO), för att pedagogerna på sikt skall kunna genomföra kartläggningarna själva.

För att kunna erbjuda ett likvärdigt stöd är språket centralt. Att erbjuda läxläsning på modersmålet är en stödsinsats som visat sig särskilt gynnsam. Såväl studiehandledare som elever vittnar om att studiehandledning vid läxläsningstunderna inte bara fyller en funktion,

utan ger mervärde på flera olika sätt. Förutom att eleverna får fördjupade kunskaper inom ett ämnesområde, besitter också studiehandledaren en interkulturell kompetens som är ovärderlig för den nyanlända eleven. De kan också fungera som ett komplement till mentorn och förklara olika typer av aktiviteter som skall genomföras i klassen eller på skolan. Läxläsningen har hållits i direkt anslutning till skoldagens slut. Något som vi sett har varit särskilt gynnsamt för flickorna, då de ibland har ett tyngre ansvar för familjen, i form av barnpassning, handling etc. Detta gör att de ibland har svårt att komma tillbaka till skolan senare under dagen. I de grupper där vi genomfört läxläsning kan vi också se att en relativt stor andel varit just flickor. Studiehandledarna som har samarbetat med projektet uttrycker att stödet de erbjuder inom respektive ämne är viktigt: ”Viktigt att stötta inför NP (nationella provet) på modersmål” och att det skapar en förståelse hos eleven. En elev beskriver det på följande sätt: ”vi förstår inte vad handlar den om? – Aha nu fattar jag det”. Studiehandledaren i tagalog/cebuano förklarar att eleverna har svårast med matte. Ett ämne som hon beskriver som abstrakt. Som studiehandledare i läxläsning finns det utrymme att ta sig tid. Att visualisera, rita och visa med kroppen vad man menar upplever hon som ett bra stöd för eleverna. Dessutom finns språket, både modersmålet och svenskan. Hon beskriver att det är viktigt att inläringen sker på elevens starkaste språk. Om eleven glömmer bort sitt starkaste språk, sitt modersmål, hur ska man då tänka då man skall lära sig något svårt?!

Studiehandledaren beskriver vidare och berättar att hon inte ser sig själv som enbart en tolk av språk. ”Jag är en lärare, men på modersmålet. Jag är lika mycket en kulturtolk som en språktolk. Jag kan jämföra mellan Sverige och Filippinerna. Jag kan hjälpa att förstå hur det är här och jämföra med där borta.”

En elev som studiehandledaren hjälper just vid utvärderingstillfället har varit i Sverige i två år och kommer från Filippinerna. Hon strålar då hon efter långt kämpande tillsammans med studiehandledaren uppnått betyg i matematik. Något eleven upplever som svårt. Hon säger: ”Jättebra. Hjälper mycket. Speciellt NO/matte. Hon hjälper mig med svåra ord. Hon kan svara på allting, helt enkelt! Vilken känsla! Betyg i alla ämnen!”

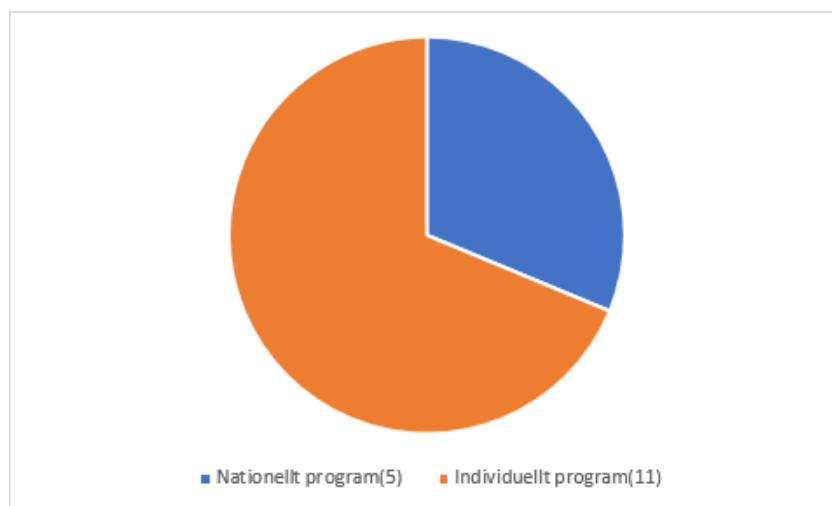
En annan studiehandledare har genomfört läxläsning på arabiska genom Värmlands Nya. Hon beskriver vikten av förebilder för eleverna. Nästan alla de flickor hon har stöttat med läxorna bär slöja och för flickorna innebar slöjan ett liv i arbetslöshet. ”I Sverige får man inte jobb om man har slöja”, har flickorna uttryckt till studiehandledaren. Genom att visa på sig själv som exempel och prata om att hon själv arbetar, trots att hon har slöja, har hon kunnat bryta de föreställningarna. Hon har också givit flickorna som uppgift att leta efter kvinnor med slöja som arbetar till nästa gång de träffas. Studiehandledaren beskrev hur flickorna kom tillbaka till läxläsningen och var upprymda av upptäckten att man visst kan arbeta i Sverige om man har slöja. De hade sett såväl busschaufförer, som lokalvårdare och farmaceuter som bar slöja. Genom att visa på möjligheter ingöt studiehandledaren framtidshopp och något att sträva efter hos eleverna.

VÄRMLANDS » NYA

En ämneslärare i SO uttrycker nedan vilken påverkan insatsen har haft för elevernas kunskapsutveckling. Hon kan också se tydliga resultat i klassrummet:

”Jag tycker att tiden som eleverna fått med studiehandledaren har varit väldigt värdefull. Där har de chansen att få sammanhanget förklarat för sig med ord de är säkra på och känner en trygghet i. Att arbeta språkutvecklande med NO- och SOTexter ser vi ämneslärare som väldigt värdefullt då det hjälper eleverna att nå ytterligare steg i förståelse och i slutändan också en högre måluppfyllelse. Jag kan se stor skillnad på de elever som fått stödet under denna tid, att från att missförstå och misstolka innehåll till att förstå och befästa kunskaperna och kunna sätta sina egna ord på sin kunskap gör stor påverkan. Att kunna i lugn och ro arbeta med texterna har gett eleverna en annan trygghet i klassrummet och de har där vågat visat sin nyvunna kunskap på ett tydligare sätt.”

Att peka på en enskild insats och dra slutsatsen att den insatsen är förklaringen till det resultat man kan mäta är alltid svårt. Olika insatser påverkar på olika sätt och samverkar för att elever skall utvecklas i olika riktning. Med det sagt ser resultaten för gymnasiebehörighet följande ut:



Procentuellt är det en flicka av sex som gått vidare till nationellt program, medan det av pojkarna är ungefär $\frac{1}{2}$ som gått vidare till nationellt program respektive individuellt program. En del av förklaringen kan man möjligen hitta om man gräver djupare i elevernas bakgrund. Hälften av eleverna som har gått vidare till nationellt program, kommer från länder som inte är härjade av krig och där eleverna har haft en stabil skolbakgrund (Litauen, Filipinerna). Gruppen som inte nådde godkända betyg och därmed gick vidare till språkintruktionsprogrammet består uteslutande av elever som kommer från krigshärjade länder och/eller med en bristfällig skolbakgrund (Jemen, Syrien). I skrivandets stund får ytterligare två elever läxhjälp på sitt modersmål. Båda beräknas gå vidare till nationellt program. Båda kommer från Filipinerna. Något som stärker min tes.

Att uppleva att man kommer vidare och att det arbete man lägger ner, leder någonstans, är grundläggande för självkänslan och självförtroendet. Detta minskar risken för ohälsa och en avbruten skolgång. Därför har det varit viktigt för oss att kunna erbjuda prövning då sommarskolan är slut. Under sommaren 2018 erbjöd projektledaren och en projektmedarbetare prövning av de elever som så önskade i samband med att de avslutade sin sommarskola. De lärarstudenter som arbetade med ungdomarna på sommarskolan informerade eleverna om att prövningar skulle genomföras och de som så önskade fick delta i prövningar.

Sammantaget prövades 32 elever i SvA. Av dessa elever fick 2 ett godkänt betyg. Många elever klarade den muntliga delen, medan skrivdelen var svårare och läsförståelse var det ett försvinnande fåtal som klarade. Vid analys av resultatet har vi kommit fram till några utvecklingsområden kring genomförande av prövning.

- 1. Som ett komplement till lärarstudenter, anställs också legitimerade lärare som ansvarar för undervisningen och genomför prövningarna på sommarskolan. Detta för att ha kompetensen att ge eleverna det stöd de är i behov av inför prövningen. I många avseende är nyanlända elever en pedagogisk utmaning, då de i regel har språkliga svårigheter som man behöver ha kompetens och erfarenhet för att kunna möta. Det är inte heller ovanligt att eleverna har en brokig skolgång bakom sig vilket kan innebära kunskapsluckor, samt olika former av trauman som kan yttra sig på olika sätt. Att enbart ha lärarstudenter anställda vid sommarskolan är något som möjligen kan vara klokt ekonomiskt, men knappast gagnar elevernas kunskapsutveckling.*
- 2. Vad en prövning innebär och vilka kraven är för en godkänd prövning behöver vara noga förankrat hos eleverna innan detta sker. Elever som inte är redo för en prövning i svenska, engelska eller matte skall inte heller prövas. Eleverna gynnas inte av att få bekräftat att de inte kan.*
- 3. Studierna vid sommarskolan skall vara väl förberedda av mentor på hemmaskolan i form av dokument som visar vilka behov eleverna har och vilka kunskapskrav eleven skall arbeta med under sommarskolan. Viktigt att den Individuella studieplanen följer eleverna från grundskola, via sommarskola upp till gymnasieskolan.*
- 4. Pedagogerna vid den ordinarie skolan, såväl som personalen vid sommarskolan behöver ha en god förståelse för ungdomarnas situation i Sverige och erbjuda alternativ till prövning. Upplevelsen var att elever som var långt ifrån redo kom till prövning då de såg att en plats på ett nationellt program, kunde innebära ett uppehållstillstånd. Alternativt att viljan att prövas, drevs av orimligt höga krav från släkt och familj. Om familjen driver på att man inte bara skall försörja sig själv, utan också hela sin familj i hemlandet skapas ungdomar som famlar efter halmstrån i sin desperation.*

Implementering:

- ❖ De individuella utvecklingsplanerna är implementerade och stöd för att säkerställa och kvalitetssäkra upprättande av individuella utvecklingsplaner ges från Mottagningsenheten.
- ❖ Ekonomiskt stöd för lärläsning kan framledes sökas centralt från Skolverket. Viktigt är att de sökta medlen används på ett effektivt sätt, det kan exempelvis innebära att lärläsning bedrivs en-till-en, i mindre grupp eller på annat modersmål än svenska. Med en rektor som ser elevgruppens specifika behov och organiserar lärläsningen på ett sätt så att de elever som behöver det mest, får bäst hjälp, finns det alla förutsättningar för att stödsatsen skall kunna leva vidare.
- ❖ Att genomföra prövningar vid sommarskolan är implementerat och de genomfördes även sommaren 2019. Det är dock viktigt att beakta ovanstående problemanalys, om önskan är att fler elever skall kunna klara de uppställda målen och komma in på ett nationellt program.

Mentor tar lika stort ansvar för alla elever i undervisningsgruppen

- *Närvarosystemet används på korrekt sätt för alla elever*

En konsekvensanalys av nuvarande närvarosystem har arbetats fram i samarbete med Karlstads Skolnärvaroprojekt och denna har överlämnats till ansvarig. Vidare har samtliga skolor i kommunen fått information om hur de ska registrera olika typer av frånvaro, vilket har lett till att fler skolor registrerar rätt. Ett nytt, mer flexibelt, närvarosystem är under upphandling.

Implementering:

- ❖ Projektet har arbetat med att finna åtgärder för att åtgärda bristerna i nuvarande närvaroregistreringssystem, samt lämnat över detta till ansvarig.

Fortsatt utvecklingsarbete:

- ❖ Upphandling av ett mer jämlikt närvarosystem

- *Alla nyanlända elever har deltagit i sex- och samlevnadsundervisning och då arbetat med sin egen självbild.*

Materialet KännDigSjälv utprovades på den ena projektskolan under projekttiden för att därefter spridas till övriga skolor. Sammantaget deltog 19 nyanlända elever vid utprovningsen. Eleverna gick i årskurs 8 eller 9. För att inte stödet skall missgynna en inkluderingsprocess har materialet utformats så att det kan användas i helklass, där de nyanlända eleverna är en del av klassen. Under projekttiden har vi sett att våra nyanlända elever är en del av ett vidgat klassrum, där det finns olika behov. Spridningen skedde därför i form av att undervisningsmaterial togs fram, och tillsammans med lärarhandledning och färdiga PPT paketerades i lådor. Sex- och samlevnads materialet är sedan tänkt att användas vid helklassundervisning, där exempelvis HBTQ-frågor och frågor om normkritik är ett lika självklart inslag som frågor om heder eller könsstymning. Samtliga högstadieskolor i Karlstads kommun, utom en som valt att lägga det längre fram, deltog vid utbildningen. Utbildningen följs upp med nätverksträffar för de som gått utbildningen. Den första nätverksträffen är genomförd med mycket lyckat resultat. Pedagogerna som deltog vid nätverksträffen uttryckte ett stort behov av fortsatt samverkan.

Vid utvärderingen efter fullföljd KännDigSjälv-utbildning skriver en deltagare: "Intressant och bra material. Ska bli intressant att jobba med materialet och hoppas på ett fortsatt

arbete och samarbete med er, men även på skolan med kollegor och skolhälsa. Bra med nätverksträff s man kan få fler input. Tack!”

Ett område som behöver utvecklas är föräldraperspektivet. En deltagare skriver: ” Det som bör lyftas upp är föräldraperspektivet. Föräldrar vet inte vad man får säga till sina barn.” Skolans uppdrag är dock mot eleverna och i första hand ser vi en utvecklingspotential inom de elevgrupper vi möter i skolan, såsom elever inom särskolan, samt undervisningsmaterial för de yngre respektive äldre eleverna.

Vid uppföljande besök på en skola där många pedagoger genomgått utbildningen inom sex- och samlevnad, pågick ett stort utvecklingsarbete till följd av utbildningen. Pedagogerna ifrågasatte sin egen undervisning inom ämnet och såg många olika utvecklingsmöjligheter. Bland annat diskuterades varför de sedan tidigare hade genomfört stora delar av sex- och samlevnadsundervisningen könsuppdelad. Utifrån jämställdhetsperspektiv, men också då det handlar om tillgängliggörande av undervisningen är diskussionen högst relevant. Utifrån de diskussioner som fördes på den aktuella skolan, kom också pedagogerna fram till att undervisningen på ett helt annat sätt behöver genomsyra alla ämnen och alla stadier. Tidigare har undervisningen i sex- och samlevnad företrädesvis bedrivits av läraren i NO och under år 8. En pedagog uttrycker det så här vid en utvärdering:

”Vi har sett över lådan i arbetslagen så att alla kollegor är insatta i materialet. En tanke vi har är att fokusera på olika lektioner i olika årskurser för att det ska genomsyra verksamheten under hela högstadietiden. Vi vill inte att det ”bara” ska bli en punktinsats.”

I syfte att sprida en förståelse för varandras olika villkor och erfarenheter, arrangerades Hälsodagen på en av projektskolorna 15/5 och 17/5. Genom att ha kunskap om varandra kan också inkludering, jämställdhet och icke-diskriminering ske. Under dagarna deltog samtliga elever i år nio, 113 elever. De nyanlända eleverna deltog i sina ordinarie klasser, något som anses viktigt ur inkluderingssynpunkt. Under två dagar fick eleverna ta del av fyra workshops med Barnkonventionen som grund. Dagen arrangerades tillsammans med KännDigSjälv, Rädda Barnen, AFN och Karlstads Naturskola.

Dagarna planerades tillsammans med pedagoger och rektor från skolan och det generella omdömet efter dagens slut var mycket positivt. Det finns alla möjligheter att genomföra temadagar av detta slag i framtiden. Alla aktörer finns i kommunen och deltar gärna ideellt, vilket gör att skolläring, pedagoger och elever med relativt små medel kan genomföra dagarna igen, om de så önskar. Önskemålet om att genomföra dagarna igen är tydligt och uttrycks i form av: ”Vi genomför väl dagarna nästa år igen?”, något som är upp till varje rektor.

Vid elevutvärderingarna lyfts särskilt dagarnas innehåll upp som extra viktigt:

”Bra föreläsare med ett viktigt budskap”

Flera elever kunde också se att dagarnas innehåll var betydelsefullt och viktigt för deras egen klass:

”Jag tyckte det var bra. Extra bra för vår klass att höra att alla är lika värda.”

Implementering:

- ❖ Representanter från våra högstadieskolor har blivit utbildade i sex- och samlevnad samt fått material till sin skola för att driva undervisningen vidare i klassrummet. Som extra stöd för eleverna finns Skolord där de kan översätta specifika ord inom området. Detta innebär att skolorna äger utbildningsfrågan, med stöd av nätverket som fortsatt leds av Karlstads kommun.
- ❖ Hälsodagens innehåll stod intresse- och ideella organisationer för. Ett motsvarande upplägg kan därför genomföras igen, men under ledning av någon pedagog på skolan alternativt av rektor.

-Vi synliggör olika interkulturella perspektiv hos såväl elever som personal för att öka förståelsen för våra olikheter och likheter.

Projektet har genomgående i alla insatser ett interkulturellt förhållningssätt, där definitionen av handlar om att lära av varandra, där den svenska kulturen inte har företräde. Bland annat har alla högstadieskolor bjudits in till en föreställning om heder och att bli bortgift. Detta är något som våra etniskt svenska elever sällan ställs inför, men vi vet att det kan vara en vardag för flera av våra elever med ursprung i något annat land. Totalt såg nära 600 elever föreställningen, där 40 elever (16 flickor och 24 pojkar) kunde räknas som nyanlända över 15 år. Pedagogerna försågs med material för att ge eleverna en förförståelse kring pjäsen, samt efterarbeta det de upplevt, fanns förutsättningarna för ett arbete kring interkultur i klassrummet både innan och efter föreställningen. Detta uppskattades mycket av de pedagoger som deltog. I en reflektion efter teaterföreställningen säger bland annat en elev: ”Jag tänker på hur tacksam jag är som inte blir bortgift eller misshandlad hemma”.

Kul att du gillar dem. Sms är ett så bra sätt att använda som ett redskap vid reflektioner!
Ja, vi har en bra skolan!!!

Här kommer reflektionen;

Stjärnlösa nätter:

Jag tyckte att tearten idag var bra vi fick liksom se hur det är att tex bli bort gift fast att man inte vill. Jag tyckte att dem som skådespelade i tearten var riktigt bra man kom in i tearten liksom. Jag tyckte att tearten var rolig med tex med musiken eftersom jag också är kurd. Bra teater



En klass fick skriva reflektioner i SMS-form och skicka till pedagogen efter föreställningen. Här är ett av dem:

Eleven visar i SMS-form att hen dels reagerar på teaterns budskap, men lyfter också upp vikten av att bli bekräftad i sin kultur. I det här fallet är det musiken som spelades under föreställningen som eleven känner igen och tycker är rolig. Eleven understryker här vikten av att bekräfta flera kulturer.

Även i framtagandet av KännDigSjälvlådorna har ett interkulturellt förhållningssätt legat som en grund. Undervisningsmaterial och exempel som tas upp såväl i lådan som under utbildningarna utgår från att såväl Ahmed som Anna finns i klassen. Allt för att skapa en förståelse för att olikhet berikar. Detta uttrycks också vid utvärderingarna. En pedagog skriver så här om utbildningsdagen: "Det bästa är att man har med sig material då man kan jobba utifrån det. Både för svenska barn och utländsk födda."

Något annat som lyfts fram av pedagogerna och efterfrågas är dels att sex- och samlevnadsfrågorna kan få ett annat utrymme i skolan, dels behovet av vidare fortbildning och nätverk inom ämnet.

"Intressant och bra material. Ska bli intressant att jobba med materialet och hoppas på ett fortsatt arbete och samarbete med er, men även på skolan med kollegor och skolhälsa. Bra med nätverksträff s man kan få fler input. Tack!"

"Bra med en dag för att presentera ett genomtänkt koncept på ett arbete som enligt mig har tappats bort när samarbetet mellan olika ämnen har minskar. Ser fram emot att jobba med materialet tillsammans med kollegor på skolan."

För att tillgodose detta behov har en första nätverksträff arrangerats, där författaren till boken Jag och Du Inti Chavez deltagit med en föreläsning kring normkritik under förmiddagen och deltagare från KännDigSjälv-utbildningarna hade ett första nätverk under eftermiddagen. Ungefär 25 pedagoger från hela länet deltog i workshopen. Karlstad kommer fortsätta arbeta för ett fungerande nätverk inom sex- och samlevnad i länet. Vilken form detta skall ha är ännu inte klart och beror till stor del på vilket behov deltagarna i nätverket ser. Ett exempel som föreslogs av en pedagog från Karlstad är:

"I Karlstads kommun: Samverkansnätverk inom kommunen, 7-9, gymnasiet, fritidsgårdar, ungdomsmottagning och alla andra som möter barn och unga. I regionen: träff ca 1 gång per år för att dela med sig av goda idéer. Gärna med föreläsningar." Pedagog, Karlstad

Interkulturellt förhållningssätt innebär att utifrån sina egna föreställningar och erfarenheter spegla sig i någon annan, med en annan bakgrund eller med andra erfarenheter. Detta har genom projektet erbjudits genom kulturella aktiviteter under sommarskolan. Eleverna har exempelvis besökt Lars Lerin museum och tagit del av den svenska kulturen, för att sedan skapa själv. De har uttryckt sig genom improviserad teater och de har besökt kända platser (såsom Rottneros park) för att därefter reflektera över vad de har upplevt. Aktiviteterna

under sommarskolan har varit mycket uppskattade och ledarna under sommarskolan beskriver hur eleverna har vuxit i det kulturella mötet. Exempelvis beskriver en av ledarna hur den improviserade teatern inledningsvis väckte språkliga hinder och eleverna tyckte att det var konstigt. Då de arbetade vidare med teatern kom eleverna över de inledande hindren och i slutet av övningen var det istället svårt att få dem att sluta. Aktiviteten väckte mycket glädje och samhörighet, beskriver ledaren.

Sammantaget deltog 59 inskrivna ungdomar vid sommarskolan. Förutom dessa deltog ca 150 ungdomar vid sommarskolan 2018, samt ungefär lika många vid sommarskolan 2019.

Implementering:

- ❖ Insatsen kring teatern är ett bra exempel på ett väl genomfört samverkansarbete (i detta fall mellan Länsstyrelsen och Värmlands Nya) som det finns alla möjligheter att genomföra igen.
- ❖ Ett gott samarbete mellan Värmlands Nya, Sommarskolan och Kulturskolan har lett till att Kulturskolan är öppen för att finansiera insatser och sköta bokningar av kulturaktörer till Sommarskolan så länge Sommarskolan aviserar intresse av detta i god tid (mars/april).
- ❖ Ett interkulturellt förhållningssätt har spridits genom KännDigSjälvlådorna på Karlstads högskolekolor och till 11 kommuner i länet. Detta arbete fördjupas och vidmakthålls genom bland annat nätverk.

Fortsatt utvecklingsarbete:

- ❖ Fortsätta hitta olika samverkansformer för att lyfta interkulturella frågeställningar.
- ❖ Utveckla och förstärka samarbetet mellan Kulturskolan och Sommarskolan.
- ❖ Utveckla lådornas innehåll, så att de bättre passar fler målgrupper, men också utvecklar forum för att sprida gott utvecklingsarbete i länet inom området sex- och samlevnad.

Kommunikation, spridning och påverkansarbete

Det utvecklingsarbete som projektet medfört har spridits i flera verksamheter inom kommunen, såsom Avdelningen för nyanlända och Kultur- och fritidsförvaltningen. Vid olika former av nätverk har frågor kring vikten av en inkluderande, jämställd och icke-diskriminerande skola lyfts och diskuterats. Även ideella organisationer, såsom exempelvis Rädda Barnen, Brottsofferjouren och Första linjen, har informerats och olika former av samverkan har skett. Idrottsrörelsen har involverats och informerats om vår verksamhet och deltagit i olika former. Projektresultatet förs vidare, i första hand i vår egen organisation, genom att nyckelpersoner får ta del av slutrapporten.

Uppföljning och utvärdering

APELs bidrag har varit värdefullt under hela projekttiden för att vara ett stöd i att konkretisera vägen fram mot projektmålen. De har bidragit i stor utsträckning med att problematisera komplexa frågor, men också varit ett stöd i hur en riktning mot målen kan beskrivas. De har visat på olika aspekter av att mäta ett resultat, då siffror och statistik bara synliggör en del av sanningen.

Utvärderarna från Region Värmland har, trots påtalande, givit ett väldigt bristfälligt stöd. Resultaten i de enskilda delprojekten har aldrig återgivits till delprojekten, vilket gör att deras slutsatser inte kan användas på kommunnivå. Varje kommun har olika förutsättningarna för att tillgodose de nyanländas behov, vilket gör att det inte är fruktbart för den enskilda kommunen att dra slutsatser från en rapport som speglar hela projektet.

Internt har projektet utvärderats löpande, såväl mellan projektägare och projektledare, som vid mer formella styrgruppsmöten. Den lokala styrgruppen har bestått av nyckelpersoner i vår verksamhet och deras kunskaper och mandat har inneburit att arbetet har drivits framåt och utvecklats löpande. Framgångsfaktorer har redovisats och projektägare eller styrgrupp har stöttat ett fortsatt arbete, ständigt med ett tydligt implementeringsfokus. Informella eller mer formella utvärderingar och uppföljningar har varit vad som styrt projektets verksamhet och här har en närhet mellan projektägare och projektledare varit framgångsrikt.

Användande av resultat/Implementering

När projektet startade i Karlstad började samtidigt arbetet med implementeringen. Styrgruppen bestod av de kommande ägarna och av berörda rektorer som samtliga hade ett mandat från sina rektorskollegor att driva arbetet. Förutom dessa ingick chefen för utvecklingsstöd som har ansvar för de resurser som använts under projekttiden.

Implementeringen har pågått under hela projekttiden. Vissa aktiviteter har varit lyckade och då har vi spridit dem till andra enheter/grupper. Andra aktiviteter har inte gett det utfall vi

hoppats på och då har styrgruppen funderat på om det är av den betydelsen att aktiviteten ska försöka genomföras på annat sätt eller om det finns andra insatser som kan ersätta den.

Projektarbetets olika faser – så här försöker vi arbeta i Karlstad

1. Initiering – vi identifierar utvecklingsområden och planerar tillsammans vad och hur vi vill testa något nytt/annat.



2. Implementering - vi genomför tester, drar lärdomar, sprider till fler, ändrar rutiner, ser över politiska beslut
3. Institutionaliserings – vi har infört ett annat sätt att arbeta på och våra rutiner och handlingsplaner utgår från det

Fokus i arbetet

Projektet har utgått från de nyanlända och deras behov och möjligheter. Därefter finns många elever som inte längre räknas som nyanlända eftersom de varit i landet en längre tid, men som har många liknande behov. Elever som är födda i Sverige, men som har vårdnadshavare med utländsk bakgrund kan också ha en språklig och kulturell problematik som överensstämmer med de nyanländas. Om vi dessutom arbetar med målgruppens elever i ett inkluderande perspektiv tillkommer alla elever och personal i skolan som har ett behov av en interkulturell kompetens.

Att arbeta med ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt gynnar alla elever på en skola. Att göra det på olika sätt utifrån individuella behov är en självklarhet. Att identifiera aktiviteter som stöttar nyanlända mer är något som projektet har utvecklat och tillfört kommunens verksamhet i syfte att åstadkomma en likvärdig skola där alla elever når så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar.

Arbetet behöver pågå på alla nivåer för att genomsyra verksamheten. Elever, pedagoger, rektorer och huvudman måste involveras och utifrån sina behov arbeta med olika insatser och aktiviteter. Styrkedjan hänger ihop och måste synkronisera.

Resultat under projektiden har lyfts i den lokala styrgruppen och delprojektet i Karlstad fortsätter arbeta för en tydlig implementeringstanke även efter projektet avslutats. Alla insatser som genomförs, genomförs med personal som finns i den befintliga organisationen. Det har skrivits på metoder och förhållningssätt för att passa målgruppen bättre, men huvudmålet var att allt som testats under projektiden skall kunna leva vidare även efter projektet avslutats.

Kommentarer och tips

Flera nyanlända elever som deltagit i Värmlands nya har fortsatt genom utbildningssystemet. Vissa har fortsatt till nationella program, medan det stora flertalet har fortsatt sina studier inom något IM-program. Många kom till Sverige med drömmar. Drömmar om utbildning, om ett yrkesliv och tanken om inkludering. Samtidigt står Sverige inför en stor utmaning. Vi har ett välfärdssamhälle som går på knäna. Inom skola, industri, vård- och omsorg är Sverige i skriande behov av arbetskraft. Hur tas vår inflyttade resurs bäst tillvara? Alternativa vägar in i arbete behöver skapas och utvecklas, där bristande språkkunskaper inte skall vara avgörande om man tar sig vidare eller inte. Ett projekt som kan utveckla en brygga mellan studie- och yrkesliv, kanske i form av praktikplatser eller ett lärlingssystem skulle vara välkommet.

VÄRMLANDS » NYA